

Ką reikia ginti Lietuvoje?

Knyga su užduotimi

2007-ųjų Lygių galimybių visiems metai išibėgėjo. Renginyse seka renginių, pasirodo įvairūs leidiniai. Ne per seniausiai trys Europos Komisijos remiamo projekto „Įvairovė, lygybė...Veiksmas!“ partneriai: Lietuvos žmogaus teisių centras, Lygių galimybių

kontrolieriaus tarnyba ir Lygių galimybių plėtros centras išleido knygelę „Diskriminuoti draudžiama integruoti/ Normos, stereotipai, išankstinis nusistatymas, galimybės.“ Skaitytoją pirmiausia turi suintriguoti, na, gal tiksliau sakant, nuteikti skaitymui, knygos dizainas. Viršelyje pavadinimas spausdinamas be skrybės ženkle, siūlant perskaičius knygą jį specialiu lipduku įklijuoti į reikiamą vietą. Tokiu būdu pačiam skaitytojui priimant „nuosprendį“: diskriminuoti ar ne. Išraiškingos ir iliustracijos, teksto dėstymas, išskiriant esminius teiginius. Netgi atsitiktinis skaitytojas, taip skatinamas, susipažins bent su pagrindinėmis diskriminavimo problemomis Lietuvoje.

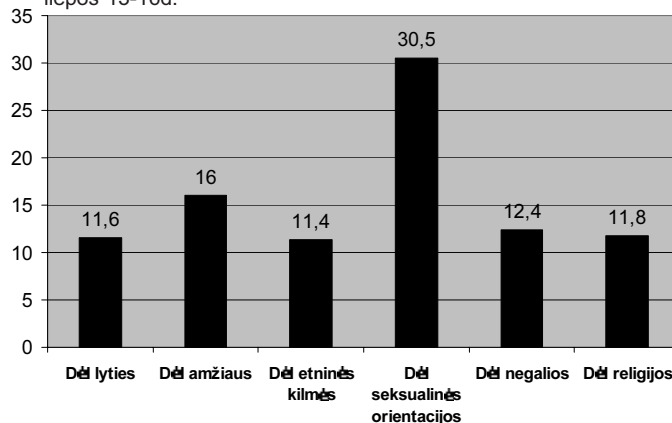
Neapsigaus ir tas, kuris perskaitys visą knygą. Jau dėl to, jog keturi iš penkių straipsnių autoriai – specialistai, praktiškai dirbantys ginant žmogaus teises, tiesiogiai susiduriantys su aprašomomis problemomis. Dažnas skaitantysis realiame gyvenime, įvairiose situacijose gali būti vienaip ar kitaip diskriminuojamas. Leidinys ne savitikslis, juo siekiama ne tik aptarti įvairias asmenų diskriminacijos formas, bet ir panagrinėti jų priežastis bei pateikti rekomendacijas.

Lietuvoje jau daugelį metų galioja draudimą diskriminuoti dėl lyties įtvirtinantis Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas, o nuo 2005 m. veikia ir asmenų lygybę nepriklausomai nuo jų amžiaus, seksualinės orientacijos, rasės ar etninės kilmės, negalios, religijos ar įsitikinimų įtvirtinantis Lygių galimybių įstatymas (plačiau apie atitinkamus Europos Sąjungos aktus rašoma šiame numeryje straipsnyje „Seminaras Triere“). Pagal šiuos įstatymus veikiančios Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos patarėja Indrė Mackevičiūtė ir pateikia išanginį straipsnį. Autorė konstatuoja, jog nepaisant pastebimai gerėjančios teisinės bei institucinės teisių gynimo bazės, faktinė nelygybė Lietuvoje, deja, išlieka socialinės realybės dalimi. Visuomenės nuomonės apklausos rodo, kad net ir žinodami apie teisės aktais įtvirtintą draudimą diskriminuoti, žmonės linkę pateisinti kai kurias diskriminacijos apraiškas. Šiam teiginiui patvirtinti pateikiami tokie statistiniai duomenys:

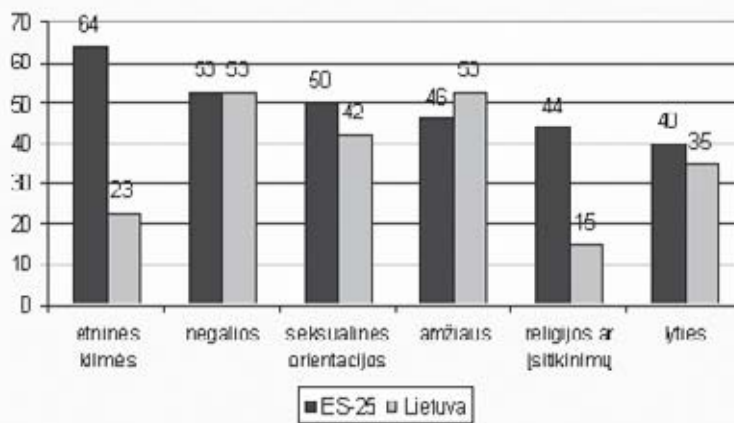
Ar Jūs asmeniškai esate linkę/linkusi pateisinti šias diskriminacijos formas: atsakiusiųjų „kartais“, „kartais ne“ ir „visada“ skaičius:

Gyventojų apklausa „Įvairių socialinių grupių diskriminacija“.

Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“, 2006m. liepos 13-16d.

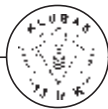

Gal ir neetiška ginčytis kieno nelaimė didesnė, tačiau norėčiau pakomentuoti kai kuriuos šio tyrimo duomenis. Atrodo, jog labiausiai žmonės Lietuvoje linkę pateisinti diskriminaciją dėl seksualinės orientacijos, o diskriminacijai dėl negalios pritaria maždaug dvigubai mažiau. Negalia yra nevienalytė, ir neįgalieji, dažniausiai dėl proto ir psichikos negalios, patiria diskriminacinį požiūrį tikrai ne mažiau kaip gėjai ar lesbietės. Apie neįgalųjų diskriminacijos lygį atradau ir kitokius statistinius duomenis iš kitų šaltinių (Eurobarometro Diskriminacijos tyrimo duomenys, 2006 – paskelbti tinklalapyje – Lietuva Europos Sąjungoje, www.euro.lt).

ES ir Lietuvos gyventojų manymu, paplitusi diskriminacija dėl... (%)

Leidinyje neįgalumo problematiką darbo rinkoje aptaria Lina Mališauskaitė, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“ Teisės skyriaus vedėja. Ji, konstatuodama, jog darbdaviai Lietuvoje prioritetą beveik visada teikia sveikiesiems ir nepasitiki žmonėmis su negalia, skiria šiek tiek dėmesio žmonių su proto negalia situacijai, tačiau nieko neužsimena apie psichikos neįgalųjų situaciją. Ji patvirtina, jog šiandien žmonės su proto negalia neturi beveik jokio užsiėmimo ar darbo. Ypač svarbu žmonėms su proto negalia pagalba darbo vietoje – jiems reikalingas darbo asistentas. Toks

asistentas įvardintas tik Socialinių įmonių įstatyme, bet kuri kita įmonė oficialiai negali pasinaudoti darbo asistento paslaugomis. Svarbus visiems neįgaliesiems autorės keliamas tarpininko institucijos reikalingumas. Profesionalūs tarpininkai inicijuotų tiesioginį ir grįžtamąjį ryšį socialiniame tinkle, atliktų darbo vietų neįgaliesiems paiešką, padėtų jiems įsidarbinti bei rūpintųsi tolesne jų adaptacija darbo rinkoje.

Kokiais statistiniais duomenimis besiremtume, diskriminacija dėl amžiaus – viena didžiausių tarp kitų. Čia gaunasi užburtas ratas: vieni – per seni, kiti – per jauni. I.Mackevičiūtė dar viename savo straipsnyje, aptardama diskriminaciją dėl amžiaus, išskiria nelygybę dėl amžiaus darbo rinkoje, švietimo, prekių ir paslaugų sistemoje. Paprastai darbdaviai mano, kad vyresnio amžiaus žmonės neturi pakankamai užsienio kalbos žinių bei darbo su kompiuteriais įgūdžių. Kadangi šiems žmonėms lieka nedaug laiko iki pensijos, darbdaviai nėra linkę investuoti į jų kvalifikacijos kėlimą. Jauniems žmonėms vienas iš barjerų yra darbo patirties arba darbo stažo nustatymas pretendentams. Lietuvoje amžiaus diskriminacijos problematika yra menkai iširta, dažnai padėčiai įvertinti trūksta objektyvių duomenų. Lanksčios, konkrečioms grupėms adaptuotos darbo rinkos priemonės, autorės nuomone, padėtų jauniems asmenims patekti į darbo rinką, o vyresniems joje išsilaikyti.

Apie lyčių lygybę dėl aktyvios buvusios Moterų ir vyrų lygių galimybių, o nuo 2005 m. Lygių galimybių kontrolieriaus institucijos aktyvios veiklos daugelis mano žinantis viską, nors paprastai galvoja, jog institucija gina tik moterų lygias teises. Margaritos Jankauskaitės, Lygių galimybių plėtros centro projektų vadovės, leidinyje pateiktą straipsnį apie lyčių lygybę rekomenduočiau paskaityti ir vyrams, ir moterims. Sužinosite ne tik apie savo teises, bet ir pareigas tokiose sferose:

- vienodas vyrų ir moterų galimybes būti ekonomiškai nepriklausomais;
- vienodas vyrų ir moterų galimybes dalyvauti priimant sprendimus;
- vienodą pasidalijimą vaikų priežiūros ir buities našta;
- laisvę nuo smurto dėl lyties;
- moterų ir vyrų reprezentaciją.

Diskriminaciją rasės, tautybės, religijos aspektais knygoje nagrinėja Tadas Leončikas – Socialinių tyrimų instituto Etninių tyrimų centro ekspertas. Lyginant su kitomis Europos šalimis, kur labiausiai paplitusi diskriminacija dėl etninės kilmės (64% apklaustųjų taip mano), Lietuvoje santykinai mažiausiai taip manančių (23%). Etninių tyrimų centro duomenimis, labiausiai nemėgstama grupė daugumai Lietuvos visuomenės yra romai (čigonai). Tokią romų situaciją apsprendžia tai, jog esminės romų integracijos problemos lieka neišspręstos.

Kur būtų galima įdarbinti daugelį šiandien nekvalifikuotų ir nuo darbo rinkos atskirtų žmonių, kaip padėti romams sukurti civilizuoto gyvenimo sąlygas – nėra svarstymų nei žiniasklaidoje, nei politikos kuluaruose Nuolat daugėja žmonių, teigiančių, kad jų nuomonė pablogėjo apie musulmonus, čečėnus, pabėgėlius.

Homoseksualių asmenų problemas darbe aptarė Artūras Tereška, Vytauto Didžiojo universiteto Sociologijos katedros docentas. Jis rėmėsi 2006 m. atliktais specialiais tyrimais: interviu su gėjais ir lesbietėmis bei reprezentatyvia apklausa apie Lietuvos gyventojų požiūrį. Kone pusė apklaustų Lietuvos gyventojų dar vis mano, jog homoseksualumas yra liga, kurią reikia gydyti. Nenorėtų, jog gėjai ar lesbietės dirbtų mokyklose net 68,9 % apklaustųjų, jų darbui policijoje nepritaria 50%, o jų tarnybai armijoje – 46%. Tyrimų duomenų pagrindu autorius teigia, jog Lietuvoje darbo erdvė tebėra viena iš pačių rizikingiausių aplinkų gėjams ir lesbietėms kaip viešiesiems asmenims, tiek dėl aplinkinių požiūrio ir būtinybės slėpti savo priklausomybę. Autorius skatina ne tik toleranciją darbo aplinkoje, bet ir kurti auklėjimo bei lavinimo programas, kuriose būtų išsamiai ir visapusiškai diskutuojami homoseksualumo aspektai.

Kur gi padėsime kablelį, gerbiami skaitytojai? Ar ir toliau liksime laikomi nors darbščiausių, tačiau mažiausiai tolerantiškų kitokiems nei visi šalimi Europoje?

Zina Samsanavičiūtė